

Bližšie informácie k jednotlivým témam www.zodpovedne.sk

➤ **Zneužitie osobných údajov**

Údaje, ktoré môžu byť zneužitú:

- Osobné a kontaktné údaje: meno, bydlisko, telefónne číslo, pracovisko, škola, vek, pohlavie. Najmä deti často udávajú svoj vek, pohlavie a dokonca aj adresu, čo môžu využiť osoby s nekalými zámermi.
- Bankové údaje: číslo účtu, heslo, informácie ku kreditným kartám. Často sa posielajú tieto údaje emailom alebo prostredníctvom okamžitých správ, je potom jednoduché sa dostať k prostriedkom na účte.
- **Fotografie: z dovolení, erotické fotografie, alebo také, prostredníctvom ktorých vás môže niekto zahanbiť, strániť alebo šikanovať. Môžu byť využité na vaše zosmiešnenie medzi kamarátmi, uverejnené na erotických webových stránkach, prezradia viac o sociálnej a ekonomickej situácii v rodine.**
- Sociálno-ekonomické pomery: ako, kde a s kým žijete, príjem vás alebo rodičov, záľuby. Je možné zistiť, či žijete s oboma rodičmi, aký máte vzťah, koľko rodičia zarábajú, či máte doma drahé spotrebiče, techniku a podobne.

➤ **Internetové známosti**

Vyhľadávanie priateľov cez internet sa stáva v dnešnej dobe čoraz častejším spôsobom zoznamovania. Z rôznych dôvodov sa takto ľudia snažia nájsť spriaznené osoby, s ktorými by mohli stráviť niekoľko chvíľ, či už online alebo neskôr aj osobne. Zoznamovacie agentúry alebo web stránky si iba málokedy robia prieskum klientov a overovanie údajov, ktoré poskytli. Opatrnosť je preto v každom prípade tou najnutnejšou obranou pred nebezpečenstvami, ktoré takéto stretnutia môžu priniesť.

Treba si pamätať, že:

- internet je nevhodné miesto na udávanie detailov o svojej osobe, súkromných plánoch. Sú tu totiž dostupné komukoľvek a kedykoľvek,
- potenciálne nebezpečné osoby číhajú na zraniteľné a ľahko dostupné obete. Neustále kontrolujú údaje o osobách a vyberajú si objekt svojho záujmu,
- **ak zverejníte svoje osobné údaje, detaily a ste ochotní sa stretnúť s osobou, ktorú ste spoznali cez internet, stávate sa aj nevedomky možnou obeťou,**
- miesta, kde môžete stretnúť nebezpečných ľudí sú četové miestnosti, otvorené fóra, diskusie. Vždy si pamätajte, že kohokoľvek stretnete, nikdy neviete, ktoré informácie sú skutočne pravdivé.

Stretávanie sa s ľuďmi cez internet nesie so sebou v porovnaní s bežným fyzickým kontaktom väčšie riziká z niekoľkých dôvodov:

- Väčšina našich obranných mechanizmov vychádza z fyzickej blízkosti s osobou. Vidíme ako osoba vyzerá, ako sa oblieka, ako hovorí, gestikuluje, vieme lepšie odhadnúť či osoba klame podľa reakcie, očnému kontaktu. Takto môžeme odpozorovať signály, ktoré nás vnútorne varujú. Žiadna z týchto vecí nám nie je dostupná pokiaľ komunikujeme s človekom cez internet a tak sa výrazne oslabujú naše varovné signály.
- Bezpečie, ktoré nám poskytujú naši susedia, okolie, blízkosť rodičov či kamarátov mizne našou prítomnosťou na internete.

- Pri stretnutí s osobou cez internet nemáme možnosť nechať danú osobu posúdiť kamarátom, blízkej osobe. Pri fyzických stretnutiach si často nechávame poradiť, či je osoba sympatická, či sa zdá „v poriadku“ alebo či sa jej máme radšej vyhnúť. Samozrejme, nie vždy musia podobné rady od známych vystihnúť realitu, ale aspoň máme ďalší názor, ktorý nás môže varovať.

➤ **Kyberšikanovanie**

Ide o zneužívanie mobilných telefónov a internetu na posielanie agresívnych a nenávisťných správ a zastrašovanie osôb. Internetové prostredie poskytuje jedinečné možnosti pre podobné aktivity. Anonymita, ktorú poskytuje uľahčuje túto činnosť a kryje ľudí, ktorí majú za cieľ útočiť na ostatných užívateľov internetu. Elektronický násilník si užíva pocit zadosťučinenia, ktorý mu poskytuje odosielanie textových správ, mailov. Chce tak človeka rozrušiť, zneistiť a vystrašiť. Pri elektronickom šikanovaní väčšia fyzická sila agresora, jeho popularita a sociálna sieť ustupujú do úzadia a dôležitou sa stáva schopnosť a spôsobilosť používať počítač, mobil a internet.

Zákernosť tohto druhu šikanovania spočíva aj v tom, že je nepretržité – 365 dní v roku 24 hodín denne a k inkriminujúcim informáciám má prístup veľké množstvo užívateľov internetu a mobilných telefónov. Nie je už viazané na bezprostredné stretnutie obete a agresora a tak môže mať oveľa hlbší dosah ako šikanovanie fyzické.

Príklady

- **vytvorenie web stránky, ktorá má ponižit', vystrašiť a znevážiť',**
- **šírenie obrázkov, upravených fotiek, alebo fotiek z inkriminujúcich situácií, ktoré ponižujú a urážajú,**
- **zasielanie výstražných, obscénnych, nenávisťných mailov, okamžitých správ, sms,**
- **obťažovanie, vyhrážanie alebo zasielanie obscénnych obrázkov prostredníctvom mobilného telefónu,**
- **vyhrážanie, zastrašovanie alebo obťažovanie v internetových četových miestnostiach,**
- **uverejnenie ponižujúcich, urážajúcich videí na internete,**
- **šírenie nepravdivých alebo skreslených informácií prostredníctvom mailu, mobilného telefónu a internetu,**
- **zneužitie identity užívateľa internetu,**
- **zneužitie dôverných online rozhovorov a získaných informácií na poníženie a urážanie.**

Ako sa brániť?

Človek, ktorý šikanuje, si týmto spôsobom reflektuje svoj vnútorný hnev a nenávisť k iným ľuďom. Jeho nenávisť sa stupňuje, ale zároveň sa stáva menej účinnou v prípade, ak narazí na človeka, ktorý pochopí, že ide o slabého, osobnostne nevyzretého jednotlivca, neschopného sa zaradiť do spoločnosti a presadiť si svoju vôľu konformným spôsobom.

Nástrojmi násilníka sú sila, kontrola, dominancia a podmanenie. Ich cieľom je vyvolať vo vás reakciu, nech je už akákoľvek. Už to, že zareagujete, odpoviete na ich provokáciu, im poskytuje pocit sily a kontroly, ktorú týmto spôsobom nad vami získali. Čím viac sa snažíte vyjednávať, vysvetľovať, uvádzať veci na pravú mieru, tým viac ich provokujete k ďalším výpadom.

Dieťa môže byť elektronicky šikanované ak:

- **nečakane prestane používať počítač,**
- **sa zdá nervózne alebo neisté pri čítaní emailov alebo okamžitých správ, správ v mobile,**
- **nechce chodiť do školy alebo medzi ľuďmi všeobecne,**
- **sa zdá nahnevané, depresívne alebo frustrované po odchode od počítača,**
- **vyhýba sa rozhovoru o tom, čo robí na počítači,**
- **sa stane abnormálne uzavreté voči priateľom alebo rodine.**

Dieťa môže elektronicky šikanovať ak:

- **rýchlo vypína obrazovku alebo zatvára programy v počítači, keď sa priblížite,**
- **trávi pri počítači dlhé hodiny v noci,**
- **je rozčúlené, ak nemôže nečakane použiť počítač,**
- **prehnane sa smeje pri používaní počítača,**
- **vyhýba sa rozhovoru o jeho práci na počítači,**
- **používa niekoľko online účtov alebo adries, ktoré ani nie sú jeho.**

➤ **Sexualita na internete**

Grooming (z anglického groom - pripraviť sa, upraviť sa) je zámerné vytváranie dôverného vzťahu dospelým človekom voči dieťaťu, príprava pôdy, vhodnej situácie s úmyslom mať následne sexuálny kontakt. Sexuálne obťažovanie málokedy začína z ničoho nič. Zväčša sa páchatelia zaoberajú touto myšlienkou a až neskôr, po dôkladnej príprave, ju aj realizujú.

Grooming cez internet, mobilný telefón

Internet a mobilný telefón považujú osoby, ktoré majú sklony k tomuto správaniu, za vhodný priestor, v ktorom sa môže odohrávať široká škála sexuálneho zneužívania. Poskytuje totiž dostatočnú anonymitu a možnosť zmeniť identitu. Môžu takto vystupovať ako dieťa, rovesník a dohodnúť si osobné stretnutie s vyhladnutým dieťaťom.

Nová štúdia o kybernetickom priestore uskutočnená na University of Central Lancashire priniesla popis procesu, ktorý je využívaný pedofilmi pri kontakte detí cez internet, mobilný telefón s úmyslom neskoršieho sexuálneho obťažovania.

- **Priateľstvo.** Snaha nadviazať kontakt s dieťaťom na súkromnom čete, kde budú izolovaní od ostatných užívateľov. Dieťa je často žiadané o zaslanie „nesexuálnych“ fotografií z bežného života.
- **Vytváranie vzťahu.** Vytvorenie ilúzie u dieťaťa, ktoré má nejaký problém, že ho môže riešiť s ním ako s najlepším priateľom.
- **Zhodnocovanie rizika.** Vypytyvanie sa dieťaťa, kde je umiestnený počítač, kto iný ho používa. Navádzajú dieťa aby si zmazalo históriu četu, jeho emaily, sms, mms správy. Takto znižujú riziko, že budú odhalení rodičmi alebo inou dospelou osobou.
- **Budovanie výnimočnosti.** Vytváranie vzájomného vzťahu plného lásky a dôvery, ktorý dieťa považuje za jedinečný, výnimočný. Získava si takto „kamaráta“, s ktorým môže riešiť problémy, ktoré ho trápia a zneisťujú.
- **Sexuálne reči.** Zaťahovanie dieťaťa do otvorenej konverzácie o sexualite. Osoba si už žiada fotografie so sexuálnym podtónom. V tomto bode sa zväčša pedofil snaží zorganizovať osobné stretnutie s dieťaťom.

Aké môžu byť znaky, že je dieťa obeťou groomingu alebo sexuálneho obťažovania:

- **strach, bojí sa určitých ľudí alebo miest (vychovávateľ/ka, príbuzný/á...),**

- problémy so spaním, nočné mory,
- nevysvetliteľné zmeny správania (veselé dieťa je zrazu smutné, zakríknuté, ustrašené),
- kresby, detské hry či túžby môžu obsahovať sexuálne motívy,
- strata chuti do jedla, problémy s trávením, žalúdočné problémy,
- simulovanie „dospeláckych“ sexuálnych praktík s hračkami, bábikami,
- nové názvy pre intímne časti tela, ktoré sa nedozvedelo v rodine,
- nové hračky, oblečenie alebo peniaze, ktoré nedostalo od rodičov,
- negatívny sebaobraz, nízka mienka o sebe, svojom tele.

- **Závislosti** /Drogy, anorexia, bulímia, sebaškodovanie, sekty, emo, závislosť od internetu, mobilov, esemesiek, počítačových hier, návody na samovraždy)

Drogy

Internet zasiahol do veľkej miery aj do takej oblasti akou sú drogy a ich výroba, predaj či užívanie. Množstvo webových stránok sa venuje problematike drog, popisovaniu ich účinkov, škodlivých dôsledkov, prevencie a pomoci v prípade závislosti.

Okrem toho je internet priestorom, kde funguje ilegálny obchod – na stránkach sa ponúkajú na predaj nezákonné drogy, lieky a ich zákonné alternatívy, zároveň sa propaguje ich užívanie. S využitím potenciálu internetu, jeho dosahu na množstvo ľudí majú obchodníci s drogami čoraz viac možností ako online šíriť nové informácie, postupy brania drog a tým zväčšovať sieť konzumentov.

Užívatelia majú prostredníctvom internetu ľahký prístup k:

- návodom na užívanie jednotlivých druhov drog,
- novým trendom, novinkám a „vychytávkam“,
- miestam alebo osobám predávajúcim marihuanu, kokaín, klubové drogy, alkohol, cigarety,
- návodom na prípravu niektorých syntetických drog,
- radám, ktoré legálne lieky alebo prostriedky sa dajú užiť ako drogy a ako ich kombinovať,
- k príslušenstvu, ktoré je nevyhnutné pre užívanie drog.

Okrem informácií, ktoré môžu nabádať alebo uľahčovať užívanie drog sú prístupné aj tie, ktoré sú užitočné pri hľadaní pomoci a liečenia:

- kontakty na liečebné centrá, psychológov,
- informácie v rámci prevencie,
- rady ako rozpoznať u rodinných príslušníkov užívanie drog a tým predísť závislosti,
- linky a kontakty na komunity, skupiny rodičov, abstinentov, ktoré môžu znamenať významnú pomoc v krízovej situácii,
- kontakty na voľnočasové centrá, športové a umelecké kluby, ktorých navštevovanie vyplňa zmysluplne čas deťom a mladým ľuďom, čím predchádzajú pokušeniu.

Prostredníctvom internetu sa dajú tiež objednávať lieky, ide o rôzne upokojujúce prášky, tabletky na spanie, steroidy, viagru. Ľudia sa buď hanbia ísť si tieto lieky zakúpiť osobne, alebo im už lekár legálne lieky nepredpíše a objednávajú si preto rôzne náhrady, na ktoré nie je nutný predpis. Existuje tu však výrazné riziko poškodenia zdravia, keďže

málokedy sa dá obsah takto zakúpených tabletiiek overiť a často ide o zdraviu škodlivé prísady pridávané do napodobenín originálov. Zároveň je veľmi ťažké odhadnúť dávkovanie, keďže sa neudáva presné množstvo prísad, čím hrozí predávkovanie alebo otrava.

Aj mladí ľudia si môžu zakúpiť lieky či drogy ľahko s kreditnou kartou, podobne ako knihy či CD. Existuje množstvo stránok, ktoré ponúkajú predaj liekov na predpis aj bez toho, aby trvali na predpise od lekára. (sedatíva, lieky proti bolesti, na spanie...) Tieto sú potom doručené zákazníkovi v neoznačenom balíčku. Je preto na rodičoch, aby si všímali, či má ich dieťa prístup ku kreditným kartám alebo či navštevuje podobné stránky.

Príznaky, ktoré môžu značiť, že človek užíva drogy:

- nestará sa o svoj vzhľad,
- vytrvalo odmieta účasť na rodinnom živote,
- prestáva mať záujem o záľuby, šport, obľúbené aktivity,
- je podráždený, reaguje prehnane na kritiku, výkyvy nálad,
- mení stravovacie návyky a osobný režim,
- dochádza k zmene hodnôt, postojov, názorov, vyjadrovania,
- množia sa klamstvá o tom, kde bol, s kým a čo robil,
- objavujú sa problémy v škole, práci,
- miznú peniaze, osobné veci a predmety z domácnosti,
- môže mať červené oči, so skleneným výrazom,
- objavia sa cigaretové papieriky, fajky, fláštičky z liekov, zapalovače,
- navštevujú ho neznámi ľudia a má nejasné telefonáty.

➤ **Hry a gambling**

Audiovizuálne diela, multimedialne diela a programy alebo iné zložky televíznej programovej služby sa klasifikujú ako nevhodné a neprístupné pre vekovú skupinu maloletých do 18 rokov, ak obsahujú:

- **zobrazenie násilia, najmä zobrazenie krutého ubližovania alebo násilnej smrti človeka, obzvlášť bez pocitov ľútosti, zobrazenie fyzicky týraných osôb alebo psychicky týraných osôb, zobrazenie prejavov skupín s patologickými normami správania, prezentáciu nebezpečných situácií alebo zámerne vytváraného rizika ako atraktívnej formy zábavy,**
- slovnú agresivitu, vulgárny jazyk, obscénne vyjadrovania alebo obscénne gestá,
- zobrazenie prejavov neznášanlivosti alebo nenávisť, xenofóbie, rasizmu, náboženskej diskriminácie a neznášanlivosti, násilia voči etnickým alebo iným menšinám, zobrazenie šikanovania,
- **zobrazenie alebo prezentovanie závislosti, akou je alkoholizmus, fajčenie, drogová alebo hráčska závislosť formou zábavy,** zobrazenie používania zbrane ako útočného prostriedku alebo promiskuitného sexuálneho správania formou zábavy,
- zobrazenie erotických pomôcok alebo erotických scén, ktoré sú vyrobené výlučne na prezentáciu erotiky a erotických tém,
- sexuálne scény alebo sexuálne správanie, ktoré sú prezentované ako forma zábavy, scény spojené s prejavmi sexuálneho násilia alebo sexuálnymi deviáciami, alebo
- zobrazenie zámerne vyvolávajúce pocity strachu alebo úzkosti v žánri horor.

Audiovizuálne diela, multimedialne diela a programy alebo iné zložky televíznej programovej služby sa klasifikujú ako nevhodné pre vekovú skupinu maloletých do 15 rokov, ak obsahujú:

- **zobrazenie fyzickej agresivity a s ňou súvisiace násilné akty končiace sa smrťou alebo vážnymi následkami, detaily následkov násilných činov,**
- **b) týranie zvierat,**
- c) sexuálne scény, ktoré sú súčasťou dejovej línie,
- **zobrazenie alebo prezentovanie formy závislosti, akou je alkoholizmus, fajčenie, drogová alebo hráčska závislosť alebo používanie zbrane ako útočného prostriedku, v ktorom sa formou spracovania niektorá forma závislosti alebo používanie zbrane ako útočného prostriedku schvaľuje, zľahčuje alebo sa vyzdvihuje do popredia, alebo**
- **zobrazenie správania s vysokým rizikom ublíženia na zdraví, pričom toto riziko sa prezentuje ako atraktívne alebo zábavné a správanie je prezentované bez upozornenia na nebezpečenstvo a možné následky tohto správania.**

Audiovizuálne diela, multimedialne diela a programy alebo iné zložky televíznej programovej služby sa

klasifikujú ako nevhodné pre vekovú skupinu maloletých do 12 rokov, ak obsahujú:

- zobrazenie spôsobujúce pocity strachu a depresie,
- zobrazenie vytvárajúce predstavu málo bezpečného a neistého prostredia alebo zobrazujúce bezmocnosť dospelých voči vonkajšiemu svetu a silám, ktoré ohrozujú rodinné prostredie, alebo zobrazenie iným spôsobom nevhodné vo vzťahu k emočnej a sociálnej zrelosti maloletých, ak prezentujú ohrozenie rodiny alebo rodičovských vzťahov a vzhľadom na vek maloletých je predpoklad neadekvátnej interpretácie zobrazeného obsahu,
- zobrazenie reálneho násillia, najmä zobrazenie následkov na obetiach násilných trestných činov vrátane zobrazenia následkov na obetiach v dôsledku živelných pohrôm, dopravných alebo leteckých nešťastí, najmä obrazy zranení, krvi, telesných znetvorení a utrpenia,
- zobrazenie negatívnych skúseností detí a následkov násillia alebo nešťastia na deťoch, zobrazenie ranených alebo umierajúcich detí a detí ako obetí alebo ako svedkov kriminálnych činov, ktoré by ako zrkadlový obraz mohli vyvolať u detí efekt obete reálneho sveta,
- zobrazenie náhlych a neočakávaných zmien živých bytostí, zobrazenie neprirodzenej premeny organizmov alebo zobrazenie paranormálnych alebo iných mimovnmových javov v kontexte sci-fi,
- zobrazenie nahoty, ktoré nie je bežné v rodinnom prostredí a na verejnosti a ktoré by mohlo vyprovokovať záujem o sexuálne vzťahy a predčasné prebudenie sexuálnych pudov maloletých detí, alebo
- zobrazenie konania v situáciách, v ktorých je možnosť ublíženia na zdraví nedostatočne zreteľná, zobrazenie rizikových športových disciplín alebo fantazijných predstáv o nadľudských hrdinských výkonoch človeka mimo reálneho sveta, ktorých neadekvátna interpretácia vzhľadom na vek môže vyvolať u maloletých efekt napodobňovania.

Audiovizuálne diela, multimedialne diela a programy alebo iné zložky televíznej programovej služby sa

klasifikujú ako nevhodné pre vekovú skupinu maloletých do 7 rokov, ak obsahujú:

- **agresívne útočiace zvieratá vyvolávajúce strach, napríklad agresívne útočiaci netopier, had alebo pavúk,**

- zobrazenie prostredia v tmavých a pochmúrnych farbách alebo scény s príliš hlučnou hudbou alebo náhlymi zvukovými zmenami,
- vynútené násilie voči bezmocným, najmä voči deťom alebo zvieratám, alebo
- zobrazenie ohrozenia rodičovských vzťahov alebo rodiny.

➤ **Mobily**(SMS reklamný spam, zneužitie osobných údajov, krádež telefónu, obsah len pre dospelých, lokalizačné služby, zneužívanie tiesňových liniek, audiotext, bezdrôtové technológie)

- Už dávno neplatí, že mobilné telefóny sa využívajú iba na telefonovanie alebo posielanie textových správ. Vývoj technológií aj v tejto oblasti umožňuje používanie mobilov na množstvo aktivít, ktoré boli v minulosti prostredníctvom mobilných telefónov neprístupné.

Pri týchto činnostiach sa môžu užívatelia dostať do kontaktu s ohrozeniami, ktoré sú prítomné aj pri používaní internetu.

Nechcený kontakt

Aj mobilné telefóny sú jedným z prostriedkov, ktoré sa využívajú na vyhrážanie, šikanovanie, sexuálne obťažovanie, urážanie a podobne.

Pri mobilných telefónoch sa môžete stretnúť s nasledujúcimi činnosťami, ktoré sú považované za šikanovanie, obťažovanie:

- **agresívne alebo výhražné sms správy (doručené aj opakovane),**
- **prijímanie extrémne veľkého množstva správ od jedného odosielateľa,**
- **útočné, urážajúce fotografie, videá,**
- **neustále nevyžiadané správy.**

Zneužívanie tiesňových liniek

Vlastníctvo mobilného telefónu vedie často ľudí k neoprávneným volaniam na tiesňové linky alebo linky pomoci. Takto blokujú operátorov pre tých, ktorí pomoc reálne potrebujú, a ktorým by včasné dovolanie sa mohlo zachrániť zdravie alebo život.

Napriek mnohým apelom od pracovníkov tiesňových liniek sa s týmto problémom stretávajú stále vo veľkej miere. Je preto potrebné vysvetľovať deťom a mladým ľuďom význam týchto liniek a nebezpečenstvo, ktorému vystavujú ľudí v núdzi svojim neopodstatneným volaním.

Audiotext

Jedným z rizík, ktoré hrozí v prípade, že má dieťa telefón na paušál sú volania na audiotextové čísla. Týmto ťažko odolávajú hlavne deti, ktoré sa zapájajú do rôznych súťaží, kvízov vo vidine výhry alebo zo zábavy. **Je preto potrebné im pred používaním mobilného telefónu vysvetliť, že ide o čísla, ktoré sú vysoko spoplatňované.** Rovnako pomôže aj dôverný vzťah medzi rodičmi a deťmi, aby sa nebáli priznať takéto konanie a predísť ešte vyšším nákladom v budúcnosti.

➤ **Internetové podvody, nelegálny download**(Počítačová kriminalita, falšovanie počítačových údajov, porušenia autorských a príbuzných práv)

Informačné technológie sú fenoménom, ktoré okrem praktických prínosov prinášajú aj negatívne javy. Tak ako mnohé iné nástroje, je aj počítačová technika použiteľná na účely, ktoré nie sú vždy v súlade so spoločenskými požiadavkami, ba často idú za hranice majoritou stanovených noriem. Príchod internetových technológií priniesol so sebou nárast aktivít, ktoré

sú často klasifikovateľné ako protizákonné a v informatickom i právnom slangu dostali pomenovanie počítačová kriminalita alebo IT kriminalita. Pojem počítačová kriminalita bol položený Dohovorom o počítačovej kriminalite iniciovaný na úrovni Rady Európy roku 2001. Dnes je možné vysloviť tvrdenie, že páchanie trestnej činnosti, ktorú je možné definovať ako tzv. "počítačovú kriminalitu", má narastajúcu tendenciu.

Rapídny nástup informačných technológií priniesol nárast určitých špecifických foriem páchania trestnej činnosti a to najmä z dôvodu rýchlosti, ktorou je možné vďaka výkonu jednotlivé úkony vykonať. Prečo práve internet priniesol rapídny nárast podobných aktivít?

Dôvodov je viacero, pokúsme sa pomenovať aspoň niektoré z nich:

- cenová dostupnosť technológií,
- pocit anonymity,
- technologická nenáročnosť,
- rýchlosť vykonania operácie.

Dohovor o počítačovej kriminalite zaviedol zaujímavú kategorizáciu činov namierených proti dôvernosti, dostupnosti a integrite počítačových systémov, sietí a počítačových údajov:

- **Trestné činy proti dôvernosti, hodnovernosti a dostupnosti počítačových údajov a systémov:**
  - nezákonný prístup do počítačového systému
  - nezákonné zachytávanie údajov
  - zasahovanie do údajov – poškodenie, vymazanie, zhoršenie kvality, pozmenenie údajov alebo zamedzenie prístupu k údajom
  - zasahovanie do systému – marenie funkčnosti počítačového systému
  - zneužívanie zariadení
- **Počítačové trestné činy:**
  - falšovanie počítačových údajov
  - počítačové podvody
- **Trestné činy týkajúce sa obsahu:**
  - trestné činy týkajúce sa detskej pornografie
- **Trestné činy týkajúce sa porušenia autorských a príbuzných práv**

Z pragmatického hľadiska je možné dnes rozdeliť IT kriminalitu na dve základné oblasti:

- **kde IT (počítače, softvérové vybavenie) sú prostriedkom t.j. práve pomocou výpočtovej techniky je páchaná trestná činnosť a teda počítač je len nástrojom pre dosiahnutie iného cieľa. Príkladmi môžu byť napríklad:**
  - pozmeňovanie a falšovanie peňazí a cenín
  - ohováranie, zastrašovanie, vydieranie
  - úverové podvody – fiktívne doklady
  - prechovávanie a šírenie dát v rozpore so zákonom (napr. pornografia)
- **kde IT aktíva sú cieľom aktivít považovateľných za trestnú činnosť:**
  - porušovanie autorského práva
  - využívanie SW bez/v rozpore s platnou licenciou
  - nelegálne šírenie SW a audiovizuálnych diel
  - hard disk loading
  - nelegálne šírenie televízneho signálu pomocou IT
  - cielené útoky zamerané voči dôvernosti, dostupnosti, integrite informačných systémov a dát, ktoré sú v nich spracované
  - zneužívanie a poškodzovanie dát na nosiči informácií
  - neoprávnené nakladanie s údajmi dôverného charakteru (napr. osobné údaje)

Download

DOWLOAD: „sťahovanie“ – doslova nahráť dole. Ide o prenos dát z internetu smerom k užívateľovi. Opak upload.

Porušovanie autorských práv

Porušovanie práv duševného vlastníctva v jeho rôznych formách je dnes určite jedným z dominantných foriem porušovania práva v oblasti informačných technológií, a to v celosvetovom meradle.

Podľa súčasne platnej legislatívy Slovenskej republiky (Autorský zákon, 618/2003 Z.z., a §283 Trestného zákona) je porušovanie autorského práva považované za trestný čin s vážnymi dôsledkami – možnosť odňatia slobody do 5 rokov, vysoké pokuty alebo prepadnutie majetku.

Pritom je nutné mať na zreteli, že porušovateľovi autorského práva môže byť v občianskom procese určená aj náhrada škody spôsobenej nelegálnym používaním alebo šírením diela.

Z pohľadu informačných technológií sú dnes za autorské diela považované:

- počítačové programy,
- databázy,
- zdrojové kódy počítačových programov,
- podkladové materiály pre tvorbu programu,
- multimediamiálne diela,
- literárne diela v digitalizovanej forme,
- hudobné diela v digitalizovanej forme,
- filmové diela v digitalizovanej forme.

Najčastejšími formami porušovania autorských práv v oblasti informačných technológií sú určite nasledovné:

- používanie programov v rozpore s licenčnou zmluvou,
- používanie programov bez platnej licencie (nezakúpené softvérové produkty),
- používanie programov formou tzv. nadužívania licencií – používajú sa inštalácie programov na väčšom počte počítačov než pre aký bola zakúpená platná licencia,
- používanie programov v rozpore s licenciou napr. prevádzkovanie softvéru v internetových kaviarňach bez platnej licencie na verejné prevádzkovanie,
- neoprávnené šírenie počítačových programov a iných autorských diel (multimediamiálne diela, literárne diela, a pod.),
- duplikovanie médií obsahujúcich produkty podliehajúce autorským právam,
- prevádzkovanie internetových stránok ponúkajúcich stiahnutie nelegálnych kópií licenčného softvéru či iných diel,
- prevádzkovanie a využívanie peer-to-peer sietí umožňujúcich neautorizovaný prenos programov či iných produktov požívajúcich autorsko-právnu ochranu,
- osobitnou kategóriou je tzv. hard disk loading - predaj počítačov s predinštalovaným programovým vybavením, kedy predajca v snahe získať alebo zvýhodniť zákazníka poskytne spolu s predávaným hardvérom aj nelegálne kópie operačného systému, či aplikačných programov,
- plagiátorstvo - tvorba a šírenie počítačových programov, ktoré parazitujú na dobrom mene už zabehnutých produktov kopírovaním ich dizajnu, mena alebo funkcionality. V tom to prípade však nemusí ísť len o porušovanie autorských práv, podobné kauzy často zasahujú do oblasti porušovania priemyselného vlastníctva.

